

ARTA BATIKULUI ÎN MOLDOVA

Doctor în studiul artelor **Natalia PROCOP**
Institutul Patrimoniului Cultural al AȘM

THE ART OF THE BATIK IN MOLDOVA

Summary. Batik as a genre of art in Moldova is relatively young. It only emerged in the '50s of the 20th century. Its evolution is largely due to the raw material produced at the Silk Factory of Bender. The technique was originally practiced by the graduates of higher institutions in the great cultural centers of the USSR, and later also of the Republican School of Fine Arts "Ilya Repin" from Chișinău. At the present stage, the batik can be used in decorating interiors in the form of frontal or spatial-volumetric compositions – paintings, screens, curtains, bedclothes, tablecloths, etc. in fashion design – like clothes and accessories (scarves, parasols, ties).

Keywords: batik, art, silk, technique, composition, motif, exhibition, decorative panel, colors, textile support.

Rezumat. Batikul ca gen de artă în Moldova este relativ tânăr: apare abia în anii '50 ai secolului al XX-lea. Evoluția acestuia în mare parte s-a datorat materiei prime produse la Fabrica de Mătase din orașul Bender. Tehnica a fost inițial practică de către absolvenții instituțiilor de învățământ superior de profil din marile centre culturale ale URSS, iar mai târziu și ai Școlii Republicane de Arte Plastice „Ilya Repin” din Chișinău. Actualmente, batikul este utilizat pentru decorarea locuințelor, sub formă de compoziții frontale sau spațial-volumetrice – tablouri, paravane, draperii, lenjerie de pat, fețe de masă etc.; în design vestimentar – ca veșminte și accesorii (eșarfe, parasoluri, cravate).

Cuvinte-cheie: batik, artă, mătase, tehnică, compoziție, motiv, expoziție, panou decorativ, gamă cromatică, suport textile.

Încă din antichitate, popoarele din estul continentului asiatic își decorau pânzele vestimentare prin metoda de pictare numită „batik”, cu rol de protecție sau, mai târziu, pentru a desemna clasa socială. Dacă inițial această tehnică se aplica doar la vestimentația familiilor regale [1, p. 14], pe parcursul evoluției produsele devin accesibile și pentru alte straturi sociale.

Batikul este o artă care a apărut și a existat concomitent la mai multe popoare: în Egipt, Grecia Antică, Bizanț. Asemenea metodă de a picta era pe larg răspândită în Peru, China, Japonia, insula Ceylon, Iran, Armenia, Azerbaidjan [2, p. 32], India, Indonezia [1, p. 9] ș. a. O maximă expresivitate în executare se obține pe insula Java [3, p. 6], aici suprafețele de textile fiind prelucrate cu ceară, iar spațiile libere acoperite cu vopsea [4, p. 6]. La fel ca și tehnica executării, noțiunea de „batik”, dar și suportul textil destinat acestuia, provine din Asia.

În spațiul autohton, batikul apare mult mai târziu decât în Orient. În anul 1952, a fost înființată Fabrica de Mătase din orașul Bender (Tighina), unde lucrau 564 de muncitori. Producerea mătăsii a constituit unul din factorii ce au contribuit la dezvoltarea batikului local, precum și angajarea, la fabricile textile, a pictorilor profesioniști (Enghelsina Șugjda, Lidia Ceban-Boico ș. a.).

Despre prima prezență a batikului în RSSM se atestă în dosarul Arhivei Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova (AOSPRM) din anul 1953, cu

referire la includerea în cadrul expoziției republicane a unui accesoriu realizat în tehnica batikului de către artistul plastic Iurie Dementiev [5].

În spațiul moldovenesc arta batikului se dezvoltă la începutul anilor 1960, atunci când încep să activeze absolvenții promoțiilor anilor 1952–1956 ai institutelor de profil moscovite: Ludmila Constantinova, Victoria Pocutnaia, Enghelsina Șugjda. Totodată, în anii 1952–1962, își încep activitatea primii absolvenți ai Școlii Republicane de Arte Plastice „Ilya Repin” din Chișinău Ludmila Cornienco și Lidia Ceban-Boico.

De menționat că arta batikului a devenit mai întâi disciplină didactică la Școala Republicană de Arte Plastice „Ilya Repin” din Chișinău [6] și, mult mai târziu, la instituțiile de învățământ superior din capitală – Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice ș. a. Anume absolvenții Școlii Republicane de Arte Plastice „Ilya Repin”, promoția anilor 1952–1962, s-au manifestat cel mai prodigios în tehnica batikului: Victoria Pocutnaia, Ludmila Cornienco, Lidia Ceban-Boico. Totuși primii artiști plastici moldoveni care au abordat cu succes tehnica batikului au fost absolvenții Universității Textile din Moscova (Enghelsina Șugjda ș. a.) și ai Institutului de Stat de Arte Decorative și Aplicate din Lvov (Reghina Efimenco ș. a.). În același an, absolvă Colegiul Superior Artistic-Industrial din Moscova, Ludmila Constantinova, ceea ce îi permite să lucreze în domeniul artistic cu mare îndrăzneală [6].

Autorii menționați pot fi considerați cei mai reprezentativi pentru perioada respectivă. În această perioadă, lucrările prezentate la diverse expoziții unionale se caracterizează prin accentuate motive naționale, general-umane, precum și sociale, reieșind din conjunctura politico-ideologică [7, p. 1; 6, p. 47]. Prezența activă a pictorilor, Enghelsina Șugida (*Cucoșelul și găinușa*); Ludmila Cornienco (*Căluțul, Joc, Toamna, stofele decorative Ghiveci, Păsări*); Reghina Efimenco (*Ecvestră*, executat pe mătase și câteva stofe decorative pictate pe capron), Lidia Ceban-Boico (*Nuntă moldovenească, Melodia, După motivele poveștilor populare moldovenești, Păsări stilizate, Comsomolul eroic, Festivalul, Bocetul, Casa mare, Călăreții, Maternitate*); Ludmila Constantinova (*Grădina noastră*) [6] la numeroase expoziții republicane de la sfârșitul anilor 1960, dovedește practicarea ambelor tehnici de executare a batikului – rece și fierbinte [7].

Una dintre autoarele care s-a manifestat plenar în perioada respectivă este **Lidia Ceban-Boico**. Creația ei va contribui substanțial la constituirea batikului profesionist ca domeniu artistic autonom în RSSM. Autoarea a realizat draperii și panouri decorative de-orară finețe a executării, capabile să confere spațiilor noblețe și rafinament. Abordând teme cu un profund conținut național, artista relevă în numeroasele sale lucrări tradițiile populare, denumirile fiind sugestive în acest sens: *Nunta, Nunta moldovenească, Melodia, Iașul în carnaval, Primăvara, Pământul nostru, Ciobănașii, Mireasa* sau imagini din povești populare (*Poveste*) [8, p. 40] etc. Mesajele incifrate sunt pozitive, tonice și de o sensibilitate tipic feminină.

Creațiile Lidiei Ceban-Boico *Pământul nostru* (1968), *Primăvara* (1969), *Călăreții* (1968), *Ciobănașii* (1970), *Fata cu păpădie* (1969), *Munca* (1968) denotă un simț accentuat al armoniei în organizarea spa-

țiului, în interpretarea raporturilor dintre gol și plin. Formele caracteristice ale obiectelor, relaționând între ele, au capacitatea ca, în același timp, să fie la distanță privind întregul grupaj, dar și aproape, analizând și reprezentând fiecare obiect în parte, spre a-l integra ansamblului.

Tonalitățile aplicate și formele obiectelor sunt elemente de structură ce s-au aflat în atenția autoarei la elaborarea lucrărilor *Fata cu păpădie, Carnaval, Copilărie, Haiducii* ș.a. În lucrările Lidiei Ceban-Boico este evident spiritul unui neoașism moldovenesc: de veselie – *Copilărie* (1970), *Joc* (1968), *Haiducii* (1970), *Mireasa* (1969), dar și de tristețe – *Melodie* (1967), *Poveste* (1967), caracterizând universul artistic al autoarei. O etapă de ascensiune reprezintă operele *Nuntă moldovenească, Nuntă*.

Specifice pentru toate batikurile Lidiei Ceban-Boico sunt figurile stilizate, zvelte, frumoase ale doamnelor, vâjnoase și puternice ale bărbaților, toate, în majoritatea cazurilor, în costume populare. Poporul nostru este perceput de autoare ca unul harnic, gospodăros (prin prezența imaginilor de animale, livezi, vii etc.), care știe să se bucure de sărbători, ține la tradițiile și datinile sale.

Măiestria și tenacitatea de care dă dovadă Lidia Ceban-Boico în tehnica rece o plasează în rândul celor mai importanți pictori din domeniul batikului din a doua jumătate a anilor 1960 – începutul anilor 1970. Călătorind mult, fiind la curent cu evoluția artei europene, autoarea a promovat compoziții îndrăznețe în manieră avangardistă, experimentând la nesfârșit.

O altă artistă din aceeași perioadă este **Ludmila Cornienco**. *Stofa decorativă*, realizată în tehnica batikului, este datată cu anul 1968 și reprezintă pomul vieții, motiv întâlnit frecvent în arta covoarelor tradiționale moldovenești. Această compoziție stilizată este

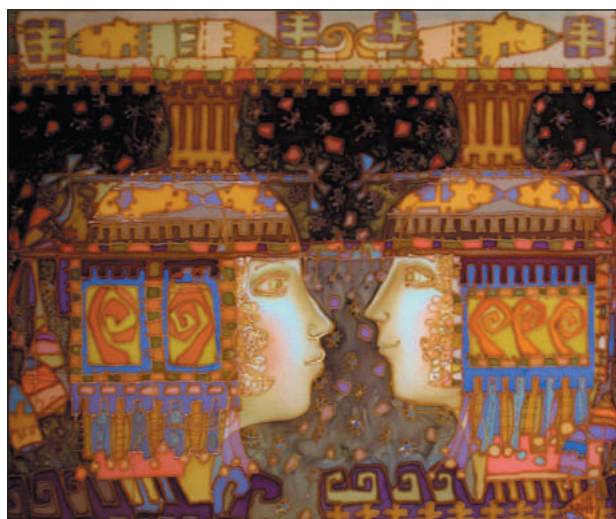
Irina Șuh. *Gânduri pe canapeaua roșie-neagră*, 2009, batik, mătase, 69 × 112 cm

bogată în nuanțe și, spre deosebire de covoarele tradiționale, aici persistă asimetria și lipsa frizei, element indispensabil în arta populară. Motivele geometrice și vegetale aproape monocrome sunt amplasate pe fundalul viu colorat roz-oranj, iar pentru accentuarea ornamentelor este utilizată culoarea albă. Compoziția figurativă *Căluțul*, executată în tehnica batikului fierbinte în anul 1968, reprezintă un animal stilizat decorativ în mișcare, împrejmuț de motive fitomorfe și zoomorfe la fel stilizate, pe care le întâlnim și în arta populară de prelucrare artistică a lemnului.

Astfel, constatăm că la sfârșitul anilor 1960, lucrările realizate în tehnica batikului, implicate activ în viața artistică al RSSM, sunt influențate de tradițiile artei populare. Tematica ce evocă tradițiile populare, folclorul, frumusețea plaiului, fertilitatea pământului este specifică timpului. Tehnica dată este prezentă la toate expozițiile de artă atât la nivel unional, cât și la cel internațional [9; 6]. În perioada respectivă, batikul profesionist din republică se află în ascensiune și tinde spre maturitate și afirmare.

În Uniunea Sovietică, la începutul anilor 1970, se manifesta un interes deosebit față de batik, acest gen de artă caracterizându-se prin evoluția spre o nouă stilistică în creația mai multor pictori decoratori. Tendințele date se răspândesc și în RSSM. În viața artistică a țării continuă să participe activ Lidia Ceban-Boico cu lucrările *Măști*, *Copilărie*, *Haiducii*, *Ciobănași*, *Iașul în carnaval*, *Comsomolul anilor '20*, *Balet* ș. a. [9]. Tematica acestor ani era influențată de procesele sociale, textilele caracterizându-se prin prezența elementelor figurative cu un pronunțat mesaj social, cum ar fi *Comsomolul eroic* de Lidia Ceban-Boico sau *Chemare* de N. Guleaeva.

O etapă de trecere la arta abstractă poate fi considerată lucrarea *Velă* (1979), semnată de **Enghelsina Șugjda**. Absolventă a Institutului Textil din Moscova, promoția anului 1956, ea se manifestă în domeniul artistic tranșant și cu un mare curaj. Fondurile Muzeului Național de Arte a Moldovei (MNAM) păstrează o singură lucrare a autoarei, executată în tehnica batikului, dar care dovedește o viguroasă măiestrie sub aspect artistic și tehnologic. Realizată în tehnică fierbinte, lucrarea *Velă* (1979) evocă un peisaj marin abstract pe fundal maro. Albul pânzelor navale este echilibrat de fasciolele soarelui din partea superioară a cadranului, acesta fiind accentuat de *craquelură* (tehnologie utilizată la finalizarea batikului fierbinte). La fel ca și Lidia Ceban-Boico, Enghelsina Șugjda s-a antrenat activ în viața artistică a republicii, participând la diverse concursuri organizate în cadrul Uniunii Artiștilor Plastici a URSS pentru decorarea edificiilor de stat.

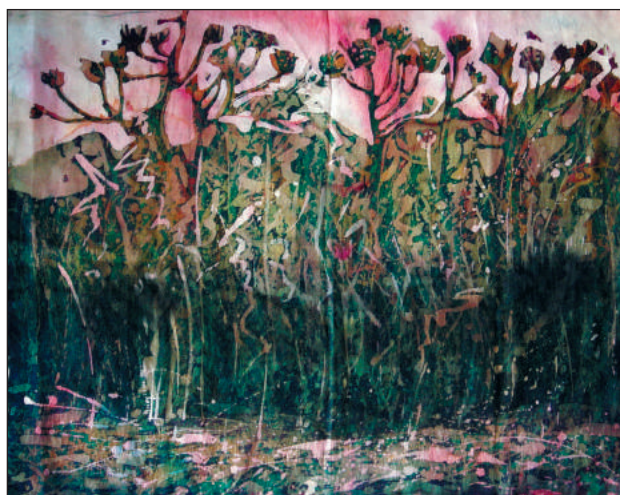

Irina Șuh. *Anul Șobolanului galben*, 2008, batik, mătase, 75 × 92 cm

Seria de lucrări din fondurile MNAM executate de **Ludmila Prahova**, *Zburați*, *ceceilor*, reprezintă compoziții stilizate cu motive antropomorfe. În prima lucrare figura feminină este străbătută de flori care ocupă întreg cadranul. În cea de-a doua lucrare figura unui băiat, redată din spate, este amplasată în partea inferioară, cu mâinile îndreptate spre cer. În ambele lucrări predomină nuanțe de albastru-verde. Spre deosebire de celelalte panouri decorative achiziționate până în anul 1980, aici atestăm stilizări antropomorfe naive și o gamă cromatică stridentă, specifică culorilor de anilină.

Anii 1980 se caracterizează în arta națională printr-un aflor de artiști decoratori care și-au făcut studiile în instituțiile de învățământ superior din fostele republici sovietice: Alexandr Drobaha (Lvov, 1979), Vasile Ivanciuc (Lvov, 1984), Irina Șuh (Lvov, 1985), Vasile Grama (Moscova, 1986), Ludmila Șevcenco (Tallinn, 1987), Iurie Baba (Tallinn, 1987), Veaceslav Damir (Sankt Petersburg, 1988) ș. a. Fiind inițiată în specificul școlii respective, aceștia intră în competiția creatoare din domeniul batikului profesionist din Moldova la sfârșitul anilor 1970 – începutul anilor 1980, cu viziuni noi, practicând abstracționismul (Alexandr Drobaha, Veaceslav Damir, Iurie Baba). În acest context, în anii 1980–1990, în spațiul RSSM batikul parcurge o etapă nouă în evoluția sa, lucrările fiind realizate într-o viziune preponderent alegorică, abstractă.

O contribuție esențială la dezvoltarea batikului a adus-o **Alexandr Drobaha**, absolvent al Colegiului de Arte Plastice și Teatru din Odesa (Ucraina) și al Institutului de Artă Aplicată și Decorativă din Lvov. Pe parcursul evoluției sale artistice, el și-a creat propriul stil, combinând tehnica batikului liber, rece cu tehnici inedite de autor. Lucrările sale impresionează prin abordarea filosofică, prin tehnologia aplicării și

Ludmila Șevcenco. *Ghimpi*. 2009, batik, mătase,
120 x 90 cm

măiestria executării. Un alt punct forte este subtilitatea gamei cromatice care conferă spațiu compozițiilor. Experimentând asupra tehnicii, autorul obține efecte unice, datorită cărora este înalt apreciat în cadrul expozițiilor. Lucrările lui sunt asemeni unei bijuterii minuțios prelucrate grafic, atingând expresivitatea maximă și rămânând, totodată, extrem de aeriene – calitatea principală în realizarea batikului.

Unul dintre reprezentanții afirmați ai tehnicii batikului, **Irina Șuh**, absolventă a Institutului de Artă Aplicată și Decorativă de Modelare a Îmbrăcămintei din Lvov, secția Design vestimentar, a activat mai întâi în domeniul designului vestimentar, ocupând locuri de frunte la expozițiile-concurs unionale și internaționale (Grecia, Bulgaria, Mongolia – în anul 1986 și Estonia – în anul 1987) și la festivalurile modei (Estonia – 1988, Rusia, India, Belgia, Germania, Austria – 1989, Ucraina – 1994) [10]. Lucrarea cu care a lansat în domeniul batikului, în anul 1984, este intitulată *Trei*, fiind executată pe bumbac (90x85 cm).

În diversitatea lucrărilor Irinei Șuh întâlnim peisaje, compoziții de gen, portrete etc. Lucrările sale sunt realizate într-o gamă cromatică complicată, cu tonalități bine alese. Creația sa, din 1984 până astăzi, a evoluat atât sub aspectul utilizării suportului textil (de la bumbac la mătase) cât și a modului de structurare compozițională și a subiectului abordat. Primele lucrări se caracterizează prin utilizarea petelor plate decorative și prin stilizări ale figurii umane. Batikurile din anul 1996 sunt de o finețe grafică și picturală deosebită, iar cele din anii 2000 se impun prin culori vii, pete decorative și stilizări, dispărând picturalitatea evident pronunțată. Prelucrarea minuțioasă și gama cromatică selectată plasează autoarea în rândurile celor mai importanți artiști plastici de profil.

Pânzele lui **Vasile Ivanciuc**, un alt discipol al Institutului de Artă Aplicată și Decorativă din Lvov, impresionează printr-o gamă cromatică bogată și originală. Combinația, una specială, a ideii, culorii și plasticii exprimă individualitatea batikurilor acestui artist. Studiile pe care le-a făcut la colegiul din Cosău (regiunea Ivano-Frankovsk, Ucraina), secția Prelucrarea artistică a lemnului, lasă amprenta pe textilul autorului, mai ales în ceea ce privește formele motivelor, nuanțele pale. Vasile Ivanciuc experimentează în vederea obținerii expresivității mesajului, având o grijă aparte pentru acuratețea echilibrării valențelor culorii în raport cu facturile stofelor folosite la configurarea discursului plastic [11]. În textilul conceptual predomină sinteza ideii și expresivitatea laconică a formei.

Absolvent al Școlii Republicane de Arte Plastice „Ilya Repin”, specialitatea grafică, și al Institutului de Stat de Arte Plastice din Tallinn, Estonia, secția grafică, **Iurie Baba** practică, de asemenea, tehnica batikului. În calitatea sa de grafician, autorul aduce în arta textilă o viziune aparte. Motivele realizate sunt minuțios cizelate. Elaborează compoziții, de la cele deschise – *Orașul de aur* (1997), *Stropire* (1998), până la cele închise – *Velă roz* (1998), *Oraș în noapte* (1992). Autorul perseverează asupra efectelor obținute, punând accent și pe diversitatea compozițională.

Începând cu mijlocul anilor 1980, arta batikului evoluează spre o nouă stilistică și prin lucrările lui **Veaceslav Damir**. Studiind la Academia de Arte Aplicate și Decorative „V. Muhina” din Sankt Petersburg, secția Textile, Veaceslav Damir demonstrează specificul școlii prin conceptul său artistic. La începutul carierei artistice, autorul manifestă predilecție pentru batikul pur decorativ, subiectul fiind sugerat doar convențional. Artistul execută batikuri inedite în limbaj esențializat prin rigoarea geometrică și ritmică a compoziției, caracterizate prin delicatețe cromatică. Lucrările realizate în deceniul al nouălea sunt memorabile: *Relaxare*, *Seară de primăvară*, *Pârâiașul*, *Lacul*, *Seara pe deal*, *Deșteptarea*.

În lucrările artistului plastic **Vasile Grama** este sesizabilă influența cursurilor de la Institutul de Textile din Moscova, la baza căruia stă arta figurativă. După revenirea în Republica Moldova, la începutul anilor 1990, realizează lucrări de o delicatețe aparte, cu bogate tonalități cromatice, pe care le utilizează în redarea compozițiilor floristice. Este adeptul batikului executat în tehnica rece, folosește multiple mijloace plastice de expresie și diversifică tonalitățile cu o deosebită măiestrie. Plasticianul este preocupat de tematica florilor ca expresie a anotimpurilor (*Flori autumnale*, *Lumina primăverii*) și a perioadelor zilei (*Nocturnă*) etc. Rafinamentul cromatic se expri-

mă atât în nuanțări multiple, cât și în dozarea acestora pe suprafață în raporturi echilibrate.

Una dintre absolventele Institutului de Arte Aplicative și Decorative din Lvov, Ucraina, Catedra Decorarea și modelarea articolelor industriei textile și ușoare (1976–1981), **Natalia Ciornaia**, s-a manifestat în viața artistică autohtonă în anul 1985, debutând la expozițiile de grup organizate de UAP. Primele sale lucrări au fost executate în tehnica batikului rece, fiind inspirate din peisajele localității de baștină: *Legenda Orheiului Vechi. Parcul toamna* (1984), *Legenda Orheiului Vechi* (1987–1988). În aceeași perioadă, în cadrul Expoziției Republicane „Tinerimea Moldovei”, autoarea expune un costum realizat în tehnica batikului rece cu genericul *Motive din Răciula* [12]. Motivele fitomorfe domină compoziția, fiind și centrul de interes al lucrării. Creația anilor 2000 a artistei se caracterizează prin elaborarea colecțiilor vestimentare conceptuale: *Domnișoara-portret*, *Comorile de Montezuma* (2002), *Marea* (2001), *Câine ciobănesc german*, *Vânt spaniol*.

În contextul evoluției batikului în Republica Moldova în anii 1990, creația plasticianului **Dmitri Harin** se evidențiază prin originalitatea valorificării unor lumi ascunse, pe care le așază în construcții distincte. Batikurile sale sunt inspirate din concepția alegorică și stilizarea formei. Un capitol aparte îl ocupă peisajul, reprezentând simboluri de o vastă semnificație. Motivele principale sunt amplasate în centrul compoziției, pe un fundal decorativ tratat uniform, aproape plat. Atât din punctul de vedere al formelor, cât și al celui cromatic, lucrările sunt executate în contrast cald-rece. Expresia inedită este asigurată de contrastul for-

melor ondulate și al liniilor – orizontale și diagonale, persistând predilecția față de compozițiile deschise.

Absolvent al Școlii de Arte Plastice din Penza, Rusia, și al Institutului Industriei Textile din Moscova, **Vladimir Avrușevici** știe să combine cu o deosebită măiestrie abstracționismul și realismul. În creația sa, ineditul armoniei cromatice se manifestă prin gradarea nuanțelor de la roz-vișiniu la oranj, cu prezența de la verde până la azuriu. Expresivitate și prospețime conferă lucrărilor sale efectele obținute prin aplicarea substanțelor chimice, care formează pete mici, de culoare albă, ce transmit anumite stări, senzații, și conferă pânzelor o stare aeriană.

După finalizarea studiilor superioare la Institutul de Stat de Arte Plastice din Tallinn, Estonia (1982–1987) a aderat la viața artistică **Ludmila Șevcenco**. Studiile își lasă amprenta în creația sa, autoarea utilizând elementele grafice minuțios prelucrate: *Lumea basmului* (2010), *Domnișoara cu pasărea și peștele* (2010). Creația artistei se caracterizează prin diversitate și predominarea elementelor figurative în compozițiile abstracte: *Oraș în toamnă*, *Lumea basmului*, *Domnișoara cu pasărea și peștele*, *Răpirea Europei*. Autoarea abordează genul portretului ce se regăsește în *Lumea basmului*, *Domnișoara cu pasărea și peștele*, *Profil I*, nudul în batikurile *Vara*, *Răpirea Europei*, peisajul în *Ghimpi*, *Brusture* și naturile statice – *Natură statică tristă*, *Natură statică autumnală*. Originalitatea și măiestria abordării cu certitudine plasează autoarea în pleiada artiștilor plastici Al. Drobaha, V. Grama, I. Șuh, V. Ivanciuc, Iu. Baba, care mai bine de trei decenici valorifică cu devotament artele textile.

Irina Șuh. *Fructe în doi*, 2010, batik, mătase, 130 × 130 cm

Irina Șuh. *Natură moartă cu pere*, 2012, batik, mătase, 56 × 72 cm

În anii 1994–2000, tehnica batikului o practică, continuând tradițiile autohtone, Alla Uvarova, Florentin Leancă, Tatiana Trofimov, Elvira Cemortan-Voloșin, Veronica Tarasenco, Irina Leahu ș. a.

Alla Uvarova face parte din generația artiștilor plastici formați în cadrul facultăților de profil din Republica Moldova, în creația căreia atestăm lucrări preponderent abstracte. A făcut studiile la Școala de Arte „Alexei Șciusev” din Chișinău (1980–1984) și la UPS „Ion Creangă”, specialitatea Arta plastică, desen liniar și prelucrarea artistică a materialelor (1988–1994).

Batikurile Allei Uvarova sunt marcate printr-un simț aparte al sintezei decorativismului pictural. Inspirate din natură, compozițiile sale sunt stilizate virtuos prin conotații abstracte (*Jazz de coral*) sau figurative, (*Amintiri*). Lucrările evocă întreg spectru al tendințelor din domeniul artei batikului în Republica Moldova. Astăzi creatoarea Alla Uvarova poate fi considerată una dintre cele mai valoroase artiste autohtone în domeniul batikului, genul de artă în care a excelat și care a consacrat-o.

Tatiana Trofimov s-a afirmat la sfârșitul anilor 1990. O abordare spectaculoasă pentru batikul din acea perioadă este lucrarea *Tunica*, care reprezintă o bluză feminină încadrată pe umerari în ramă. Fiind plecată din anul 2000 din Republica Moldova, Tatiana Trofimov se aprofundează la etapa actuală în grafica și arta contemporană.

În lucrările sale **Elvira Cemortan-Voloșin** reușește să îmbine organic tradițiile artei populare cu experiențele culturii artistice postmoderne. Autoarea impresionează prin originalitatea și combinarea diverselor tehnici, prin gama cromatică aplicată cu un pronunțat gust estetic. Punctul său forte sunt compozițiile vapoase obținute prin intercalarea unor tehnici inedite, combinate cu o deosebită inteligență.

Din categoria plasticienilor care participă activ la viața artistică a republicii face parte **Florentin Leancă**. În patrimoniul genului au intrat lucrările executate în tehnica batikului *Amintiri despre baroc* (1998), *Compoziție* (2000), *Pierderea centrului I* (2006), *Pierderea centrului II* (2006), *Compoziție* (2008), *Ochiul lui Zamolxis* (2014), *Sărbătoare* (2016) ș. a.

Continuând tradițiile artei locale, totodată spărgând tiparele acesteia, autorii din domeniul artei textile reușesc să mențină Republica Moldova în pas cu arta mondială, participând la diverse tabere și simpozioane internaționale de creație. Astfel, putem afirma pe bună dreptate faptul că la etapa actuală avem lucrări ce atestă o prezență profesionistă în vederea atingerii valorilor estetice.

BIBLIOGRAFIE

1. Belfer Nancy. Designing in batik & tie dye. Canada: A Spectrum Book, 1977. 146 p. P-2906, inv. I, d. 103, f. 8.
2. Дворкина Ирина. Батик (горячий, холодный, узелковый). Москва: Радуга, 2000. 143 с. Arhiva personală. Ciornaia Natalia.
3. Мурович Зоряна. In: Презентація '94. Львів: Компания Гердан, 1994, 80 с.
4. Гильман Р. Художественная роспись тканей. Москва: Владос, 2003. 159 с.
5. AOSPRM, P-2906, inv. I, d. 103, f. 8.
6. Мельник-Любинецкий А. Каталог. Кишинев: Тимпул, 1970. 75 с.
7. II Республиканская выставка декоративно-прикладного искусства. Кишинев, 1968.
8. Procop Natalia. Batik-ul din Moldova. Chișinău: Balacron, 2017. 136 p.
9. Arhiva UAP. dosar Ceban-Boico Lidia.
10. Arhiva UAP. dosar Șuh Irina.
11. Arhiva UAP. dosar Ivanciuc Vasile.
12. Arhiva personală. Ciornaia Natalia.